

ZSOLDOS ATTILA

Kassa túszaí

(Pillanatfelvétel 1311-ből Aba Amadé famíliájáról)

Kassa lakosai 1311 szeptemberének első napjaiban rátámadtak a városukban időző Aba nembéli Dávid fia Amadéra, s a forrásainkban hol „zavargás”-ként (*tumultus*), hol „csata”-ként (*conflictus*) említett¹ összecsapás során a magát rendszerint nádornak címeztető oligarchát megölték, kíséretének több tagját pedig foglyul ejtették. A gyilkosság pontos indítékai és körülményei nem teljesen világosak, következményei viszont közismertek. Az északkeleti országrész politikai stabilitását eladdig az I. Károlyt – vélhetően a kezdettől, 1301-től – királyául elismerő Amadé hatalma biztosította, s a halálával előállt helyzet sürgős intézkedést követelt az uralkodótól. A helyszínre küldte tehát Tamás esztergomi érseket és István veszprémi püspököt, akik Márton egri püspök közreműködésével megegyezést közvetítettek Amadé özvegye és fiai, valamint Kassa városa között. A főpapok politikai missziójával kapcsolatban fennmaradt oklevelek² nem sok kétséget hagynak afelől, hogy I. Károly a konfliktusban a kassaiak oldalára állt, s fő törekvése az egykor Amadét uraló területek nagy részének közvetlen királyi ellenőrzés alá vonása volt. Bár az Amadé-fiak kénytelen-kelletlen elfogadták a rájuk kényszerített feltételeket, utóbb a fegyveres ellenállás mellett döntöttek. Az Amadé-fiak ezen – első – lázadása során került sor, 1312. június 15-én a nevezetes rozgonyi csatára, melyben, véres küzdelem után, I. Károly serege diadalmaskodott, s az Amadé-fiak nem sokkal vereségük után meghódoltak a királynak.³

Az Amadé meggyilkolása miatt kitört viszály elcsendesítésére hivatott szerződés egybeket mellett arról is rendelkezett, hogy a béke biztosítékaul Kassa városa negyvenhét túszt (*obses*) kapjon, s a túszaók nevét mind Amadé özvegyének és fiainak 1311. október 3-i, mind Márton egri püspök ugyanazon a napon kelt oklevele felsorolja. A nevekkel Márton püspöknek az egri káptalan által október 8-án átírt – előző napról keltezett – oklevelében is találkozunk, viselőiket azonban ez alkalommal a

1 1311: *Regesta diplomatica nec non epistolaria Slovaciae.* (= RDES) I–II. Ad edendum praeparavit Vincent Sedlák. Bratislavae 1980–1987., I. N° 914.; 1312: Magyar Országos Levéltár, Diplomatikai Gyűjtemény 68 680.

2 Az ügyre vonatkozóan négy oklevél maradt ránk: 1311. okt. 3-i kelettel Amadé nádor özvegyének és fiainak, valamint Márton egri püspök oklevelei, melyeket okt. 7-én Márton püspök egy újabb oklevele követ, s ez utóbbit okt. 8-án az egri káptalan is átírja. Az oklevelek levéltári és könyvészeti adatait I. Anjou-kori oklevéltár. (= AOklt.) III. 1311–1314. Szerk. Kristó Gyula. Bp.–Szeged, 1994. N° 150., 151., 154. és 155., vö. RDES I. N° 914., 915., 917. és 918.

3 Az események összefoglalását legújabbán I. *Kristó Gyula*: A rozgonyi csata. Bp. 1978. passim és *Engel Pál*: Az ország újraegyesítése. I. Károly küzdelmei az oligarchák ellen (1310–1323). Századok (= Sz) 1988. 97–103.

szerződő felek között, az Amadé-fiakhoz „tartozó nemesek”-ként (*nobiles ad eos spectantes, seu de illa societate existentes*) említik. A dolog jellegéből fakadóan világos tehát, hogy a névsor voltaképpen az Amadé-territórium jelesebb rokonságainak tagjairól tájékoztat: olyan személyekről, akikkel kapcsolatban okkal merülhet fel a gyanú, hogy ahhoz a körhöz tartoztak, amelyből Amadé bizalmasai, vezető familiárisai kerültek ki. S bár e felismerés rég felmerült a magyar történetírásban,⁴ a névsorokban szereplő személyek módszeres és teljes körű azonosítására mindmáig nem került sor. A kassai gyilkossággal és következményeivel foglalkozó szakirodalom csupán néhány személy kilétének meghatározására vállalkozott,⁵ s az eddigi eredmények, mint azt látni fogjuk, nem minden esetben helytállóak.

A középkori forrásokban említett személyek azonosítása korántsem egyszerű feladat, s kiváltképp nem az, ha az ilyen irányú kutatás forrásbázisául szolgáló okleveles anyag nemcsak töredékes, de jórészt feltáratlan is.⁶ Márpedig a Kassának túsokat adó személyek névsorát tartalmazó oklevél első közzététele⁷ után jó egy évszázadon át ez volt a helyzet, s ilyenformán a névsorokban szereplő személyek azonosítása terén tapasztalható óvatos tartózkodás érthető és indokolt volt. Ez a helyzet akkor változott meg alapvetően, amikor 1963-tól fogva napvilágot láttak Györffy György monumentális vállalkozásának, *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajzának* kötetei.⁸ A munka jelentőségét aligha szükséges bizonygatni, szempontunkból mindazonáltal említést érdemel, hogy az első kötetben található Abaúj megyei anyagnak köszönhetően ma már olyan részletes ismeretekkel rendelkezünk az Amadé-territórium szívéről, amelyek nélkül valóban szerfelett kétséges vállalkozás lett volna a túsadók személyek teljes körű azonosítására tett minden korábbi kísérlet. Hogy a túsadók jelentős hányada ezen megye birtokosai közül került ki, eleve feltételezhető volt,⁹ s e sejtést az alábbiakban igazolni is fogjuk. Az Amadé-territórium ugyanakkor Abaúj mellett Északkelet-Magyarország jó néhány más megyéjére (Bereg, Sáros, Szabolcs, Szepes, Torna, Ung, Zemplén) is kiterjedt részben vagy egészben.¹⁰ Az azonosítási kísérletnek, ezen – Györffy György történeti földrajzában az egyetlen Bereg kivételével még fel nem dolgozott – megyékből való túsadók esetében is jó esélyei vannak annak az utóbbi évtizedben megindult két forráskiadvány-sorozatnak köszönhetően, amelyek az Anjou-kor levéltári forrásait dolgozzák fel. Vincent Sedlák a mai Szlovákia területére,¹¹

4 L. pl. *Kristó Gyula*: Csák Máté tartományúri hatalma. Bp. 1973. 78.; *Uő*: A rozgonyi i. m. 60.; *Engel P.*: Újraegyesítés i. m. 98.

5 *Csoma József*: Omode nádor fiai és Kassa városa. Turul 1911. 90.; *Kristó Gy.*: Csák Máté i. m. 78.; *Uő*: A rozgonyi i. m. 60–63. L. még *Karácsonyi János* máig alapvető genealógiai összefoglalásának (A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig. Bp. 1995.² [= *Karácsonyi J.*: MNemz.]) az alábbiakban idézendő helyeit.

6 A kérdés módszertani áttekintését l. *Engel Pál*: Birtok- és családtörténet. (Kísérlet egy 14. századi rekonstrukcióra.) In: Európa vonzásában. Emlékkönyv Kosáry Domokos 80. születésnapjára. Szerk. Glatz Ferenc. Bp. 1993. 23–36.

7 *Tutkó József*: Szabad királyi Kassa városának történelmi évkönyve. Kassa, 1861. 207–211.

8 *Györffy György*: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. (= *Györffy*) I³–III. Bp. 1987.

9 Vö. *Kristó Gy.*: A rozgonyi i. m. 63.

10 *Kristó Gy.*: Csák Máté i. m. 75., vö. még *Engel P.*: Újraegyesítés i. m., térkép a 96–97. old. között.

11 RDES I. (1301–1314) és II. (1315–1323)

Kristó Gyula és munkatársai pedig az Anjou-kori Magyarország egészére összegyűjtött okleveles anyag¹² – teljes szöveggel, illetve regesztában való – kiadására vállalkoztak. A két sorozat eddig megjelent kötetei részint átfedik, részint kiegészítik egymást, s legalábbis ami az Aba-territóriumot illeti – összességükben az 1301 és 1324 között eltelt közel negyedszázad teljes forrásanyagát feltárják.¹³

Az ily módon rendelkezésre álló forrásbázis birtokában immár a siker reményében lehet belevágni a túszadó személyek azonosításának aprólékos munkájába. A vizsgálat során szükségképpen célszerű bizonyos előfeltevésekkel élni. A körülmények ismeretében nyilvánvaló, hogy az „ideális” túszadó olyan személy lehetett, aki Aba Amadé (illetve fiai) rokona és/vagy familiárisa volt, de legalábbis az Északkelet-Magyarország nagy részét felölelő Amadé-territórium jelentősebb és tekintélyesebb birtokosai közé tartozott. Az e két szempont alapján ide vonhatóak köre magától értetődően bizonyos mértékig fedi egymást. Hasonlóképpen alkalmas jelöltnek számítanak mindazok, akik az 1312 körüli években az Amadé-territórium politikai és katonai eseményeinek résztvevői voltak, közülük is elsősorban az Amadé-fiak oldalán felbukkanók. Nem zárhatók ki ugyanakkor a túszadók közül azok sem, akik I. Károly pártján szerepelnek, hiszen az Amadé-fiakkal kötött szerződés kifejezetten előírta, hogy az egyezés megsértése esetén a túszadók az Amadé-fiakat elhagyva a király táborához csatlakozzanak, s indokolatlan lenne elvetni a lehetőségét, hogy egyes esetekben ez így is történt.

Mindezek után lássuk tehát a túszok, illetve a túszadók névsorát!

1) *János mester fia Jakab*: Kétségtelenül azonos Aba nembéli Amadé unokájával. Későbbi sorsa ismeretlen.¹⁴

2) *Amadé nádor fia Domokos*: A név nem igényel további magyarázatot. Amadé ezen fiának későbbi sorsa nem ismeretes.¹⁵

3) *Donch mester rokonai közül egy*: Kétségtelenül azonos a Balassa család ősei közül való Domokos fia Donch mesterrel. Személye, rokonsága, kapcsolata az Abákkal és az 1312 körüli években játszott szerepe közismert; itt szükségtelen részletezni.¹⁶

4) *Demeter nővérének fiai közül egy*: Kétségtelenül azonos a Balassa család ősei közül való Miklós fia Demeterrel, az előbb említett Donch mester nagybátyjával, s a

12 Anjou-kori oklevéltár. I–IV., VII–VIII., XI. Főszerk. Kristó Gyula. (I. 1301–1305. Szerk. Kristó Gyula. Bp.–Szeged, 1990.; II. 1306–1310. Szerk. Kristó Gyula. Bp.–Szeged, 1992.; III. 1311–1314. Szerk. Kristó Gyula. Bp.–Szeged, 1994.; IV. 1315–1317. Szerk. Kristó Gyula. Bp.–Szeged, 1996.; VII. 1323. Szerk. Blazovich László. Géczi Lajos. Bp.–Szeged, 1991.; VIII. 1324. Szerk. Blazovich László. Bp.–Szeged, 1993.; XI. 1327. Szerk. Almási Tibor. Bp.–Szeged, 1996.)

13 Az alábbiakban mindazon oklevelek esetében, ahol ez lehetséges, az előző két jegyzetben említett kiadványokra hivatkozom.

14 *Kristó Gy.*: Csák Máté i. m. 78.; *Uő*: A rozgonyi i. m. 46. és 60.

15 Az előző jegyzetben idézett helyek.

16 *Zolnay László*: Donch mester és a Balassák ősei. Turul 1937. 22–39.; *Kristó Gy.*: Csák Máté i. m. 79–80.; *Uő*: A rozgonyi i. m. 60–62.; *Zolnay László*: A „Balassák” és a Felvidék. (Adatok a XIII–XIV. század néhány kritikus évtizedéhez.) Borsodi Levéltári Évkönyv 1985., különösen 118–129.

kor ugyanolyan jól ismert alakja, mint unokaöccse. Nővérének férje Merse fia Pous volt.¹⁷

5) *György fia János mester*: Kétségtelenül azonos Aba nembéli (somosi) I. György fia II. Jánossal. Már 1285-ben szerepel fivére, Péter – a későbbi újvári ispán – oldalán, amikor Péter és az 1285. évi tatár betörés során elesett harmadik testvér, Ivánka érdemeiért megkapták IV. Lászlótól a Sáros megyei Veresalma (*Werusalma*) földet. Péter és János III. András oldalán harcoltak az 1291. évi osztrák hadjáratban, s ők építették 1304 előtt Sáros megyében Somos – utóbb Kőszegnek nevezett – várát. János 1304-ben I. Károly oldalán részt vett a csehországi hadjáratban. Utóbb azonban a király megfosztotta a Bereg megyei Királypapi (*Keralpopa*) birtoktól, alkalmasint azért, mert 1312-ben a rokon Amadé-fiak oldalára állt. Mindenesetre legkésőbb 1317-re újra I. Károly hűségére tért, s jelen volt a Komáromot Csák Máté ellenében ostromló királyi seregben. Itt szerzett érdemeiért a király neki adta az „Újvár megyei” (sárosi) Zsidópatak (*Sydoupataka*) falujának keddi vásárát, itteni jobbágynak a kassai és gölnicbányai királyi *hospesek* szabadságát adományozta. 1319-ben Királypapi birtokot is visszakapta.¹⁸

6) *Synka*: Kétségtelenül azonos Tamás fia Sinka mesterrel, a Sáros megyei Sebesi család őseivel. 1291-ben nagybátyja, Baksa nembéli (sóvári Sós) Simon fia György oldalán részt vett III. András ausztriai hadjáratában, és Bécs alatt kitüntette magát. 1299-ben már állt Sárosban Sebes(kő) nevű vára. 1307-ben Aba Amadénak adta a III. Andrástól 1300-ban adományul nyert Sáros megyei Ásgut (*Asguth*) birtokát, s cserébe megkapta Sebes egy részét (*Felsebes*). Az Amadé-fiak első lázadása idején, szembefordulva velük, I. Károly oldalán harcolt: részt vett Kassa védelmében, Sáros ostromában és a rozgonyi csatában. Ezt követően is megmaradt az uralkodó hűségén, s 1315-ben a Kőszegi János tolnai Nyék várát ostromló királyi sereg tagja volt. Királyi szolgálatban érte a halál: 1321-ben Trencsén ostromakor esett el.¹⁹

7) *Egyed*: Azonosításakor több jelölt merülhet fel. Elvileg elképzelhető lenne, hogy az Abaúj megyében birtokos Bárca nembéli Moyta fia Egyedről van szó, ennek azonban ellentmond, hogy nem tudunk ezen Egyed gyermekeiről, jóllehet az egyezményben szereplő Egyed a fiát adta túszul a kassaiaknak. Inkább az Aba nemzetség somosi ágából való Egyedről lehet tehát szó, kérdés azonban, hogy melyikről. A ro-

17 Az előző jegyzetben idézettekén kívül l. még *Zolnay László*: Miklós fia Demeter mester (1250–1312). *Turul* 1935. 35–37. és 1277: Árpád-kori új okmánytár. (= ÁUO) I–XII. Közzét. Wenzel Gusztáv. Pest–Bp. 1860–1874., IV. 91.

18 *Karácsonyi J.*: MNemz. 44.; 1285: Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke. (= RA) I–II. Szerk. Szentpétery Imre, Borsa Iván. Bp. 1923–1987., II/2–3. 360–361.; 1291: Hazai okmánytár. (= HO) I–VIII. Kiadják: Nagy Imre, Paur Iván, Ráth Károly, Véghely Dezső. Győr–Bp. 1865–1891., VI. 373.; 1304: AOklt. I. N° 678. és *Engel Pál*: Magyarország világi archontológiája 1301–1457. (= *Engel*: Arch.) I–II. Bp. 1996. (História Könyvtár. Kronológiák, adattárak 5.) I. 349.; 1317: AOklt. IV. N° 601. és 602., vö. 1288: Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. (= CD) I–XI. Stud. et op. Georgii Fejér. Budae 1829–1844., V/3. 398.; 1319: RDES II. N° 441., vö. *Györffy* I. 546–591.

19 1299: CD VI/2. 213–215., vö. még *Engel*: Arch. I. 407.; 1300: CD VI/2. 258–260.; 1307: AOklt. II. N° 122., vö. 1317: AOklt. IV. N° 598.; 1315: AOklt. IV. N° 185.; 1322: RDES II. N° 747. és 1323: AOklt. VII. N° 211. – Személyére és a Baksákkal való kapcsolatára l. még *Zsoldos Attila*: Tamás fia Sinka érdemei. Elhallgatás és manipuláció oklevelek narratioiban. (Sajtó alatt.)

konságban az idő szerint két Egyed szerepelt: György fia Péternek és ugyanezen György másik fiának, Jánosnak a fia. Olyan adat nincs, amely a kérdést egyértelműen eldönthetné, mivel azonban valószínűtlen, bár nem lehetetlen (l. 24., 25. sz.), hogy az apa, György fia János (l. 5. sz.) és a fia – ti. Egyed – is a túszeradók között lenne, kézenfekvő arra gondolni, hogy a család másik ágához tartozó Péter fia Egyed volt a túszeradó.²⁰

8) *Kayl*: Kétségtelenül azonos Aba nembéli (Somosi) I. Miklós fia Kajollal. Forrásainkban ritkán szerepel: 1304-ben unokafivérével, Péter fia György fiaival osztozkodott birtokaikon, 1319-ben és 1322-ben pedig királyi emberként említik.²¹

9) *Rykolfus* (Márton egri püspök 1311. okt. 7-i oklevelében: *Rikolfus fia Rikolfus*): Kétségtelenül azonos „szepesi” Rikalf ispán fia Rikalffal, a Tarkői család őseivel. Fivére, Kakas már igen korán I. Károlyhoz állt: részt vett Szepesvár (1304) és Esztergom (1306) ostromában. Rikalf 1306-ban testvéreivel osztozván egyebek mellett Tarkő várat (Sáros m.) kapta, melynek építtetője feltehetően apja volt. Az Amadé-fiak lázadásakor Rikalf egyik fivére, Henrik Sáros várat védte a királyi sereggel szemben, maga Rikalf viszont az ostromló had tagja volt, s Rozgonynál is I. Károly oldalán harcolt. Az uralkodó szolgálatában szerzett érdemeiért több adományban részesült, egyebek mellett megkapta az Amadé-fiakkal tartó Apc nembéli Kécsiek birtokait.²²

10) *Marhard fia Pál*: Kétségtelenül azonos Aba nembéli (Aszalai) Marhard fia Pállal. Már 1282-ben említik. Bizonyosra vehető, hogy ő volt Amadé nádor azon Pál nevű albírja (*iudex curieja*), akire az 1305 és 1310 közötti évekből vannak adataink, s pecsétje után ítélve minden bizonnyal ő volt az a Pál nevű (aba)újvári ispán is, akinek működése az 1304 és 1311 közötti évekre tehető. Az abaúji ispánság élén fivére, az I. Károly párthíveként ismert Mihály váltotta fel, aki egyébként az Amadé meggyilkolását követő egyezkedésekben is szerepelt mint a két október 3-i, illetve az október 7-i oklevelek megpecsételője. Mindazonáltal Pál is a király hűségére térhetett, mert Mihály és Pál 1318-ban együtt tűnik fel Druget Fülöp bírótársai között.²³

20 Györffy I. 64–67.; 1314: AOKlt III. N° 724.; Engel Pál: Leszármazási táblák a magyar középkor kutatásához (13–16. század). Kézirat.; *Karácsonyi J.*: MNemz. 44. (megjegyzendő, hogy *Engel P.* az előbbieken idézett munkájában az Aba nembéli Somosiak genealógiáját – bizonnyal helyesen, vö. 1301: AOKlt I. N° 148. – módosította, s e szerint a *Karácsonyi J.*-nál szereplő I. János és II. János felcserélendőek egymással); 1318: RDES II. N° 412.; 1320: RDES II. N° 578.; 1321: RDES II. N° 733.; 1323: AOKlt VII. N° 496. stb.

21 *Karácsonyi J.*: MNemz. 44.; 1304: AOKlt I. N° 678.; 1319: RDES II. N° 426.; 1322: RDES II. N° 785.
22 1306: AOKlt II. N° 47.; 1307: AOKlt II. N° 256. és 272.; 1308: AOKlt II. N° 436.; 1306: AOKlt II. N° 20., vö. *Engel*: Arch. I. 440.; *Uő*: Újraegyesítés i. m. 100–101.; 1312: AOKlt III. N° 308., 317.; 1323: AOKlt VII. N° 265.; 1327: AOKlt XI. N° 212. Személyére és rokonságára 1. még *Berzeviczy Edmund*: A Tarkőiek hatalmi törekvései Sárosban a XIV., XV. és XVI. század folyamán I. Sz 1894. 414–425. Megjegyzendő, hogy feltehetően ezen Rikolfra vonatkozatható az a vélekedés, miszerint a túszeradók között Tekele nembéli személy is lenne (vö. *Kristó Gy.*: Csák Máté i. m. 78. és *Uő*: A rozgonyi i. m. 62.), ez azonban egy oklevél (AOKlt III. N° 222.) téves értelmezésén alapul.

23 *Karácsonyi J.*: MNemz. 44.; 1282: RA II/2–3. 292., keltére 1. RA N° 3152.; 1305: AOKlt I. N° 706.; 1307: AOKlt II. N° 161., 176.; 1310 k.: RDES I. N° 775.; 1314: AOKlt III. N° 790., vö. még é. n. (1306): CD VI/2. 343. (keltére 1. 1306: AOKlt II. N° 15.); é. n.: RDES I. N° 529–531., 698., 724. (az

11) *Uza mester*: Azonosításakor felmerülhetne ugyan Tolcsva nembéli Uz fia Uza, aki I. Károly bizalmas híve és – talán – a Zemplén megyei Solymos várának építtetője volt, ám Csorna József a Márton egri püspök október 3-i oklevelén függő pecsétje alapján Balog nembéli (Atfi) Konrád fia Uzával azonosította. A nemzetség ezen ága utóbb Csák Mátéhoz csatlakozott, s ezért I. Károly elkobozta birtokait, köztük Balog várát (Gömör m.). Uza rokonsága egyébiránt az abauji Szászfán is birtokolt.²⁴

12) *Budun* (okt. 7.: Bodon *fiai: Donch, Máté és János*): Kétségtelenül azonos Aba nembéli (Györkei) I. György fia Bodonnal. Már 1284-ben említik. Fiai (Dénes, Domokos, Mátyás, János, György, Miklós, Mihály, László) 1304-től szerepelnek, amikor is apjukkal együtt egy birtokrész szervienségnek adtak, s az adomány Amadé nádor általi megerősítését is ígérték. 1312-ben a lázadó Amadé-fiakkal tartottak: a rozgonyi csata előtt györkei birtokukon megölték I. Károly emberét, s az ütközetben is a király ellen harcoltak. I. Károly megfosztotta őket minden birtokuktól, amelyek közül a Zemplén megyei Helmece Ákos nembéli Mikcsnek adományozta.²⁵

13) *Boda* (okt. 7.: *Konrád fia Boda*): Kétségtelenül azonos a Zemplén megyében birtokos (kis)tárkányi Boda család – egyik – őseivel. Már apja, Boda fia Konrád kapcsolatban állhatott az Abákkal, hiszen 1282-ben a szintén a túsadók között említett Marhard fia Pál (I. 10. sz.) által állított fogott bíróként említik. Maga Boda 1312-ben azon személyek között szerepel, akik 1311-ben, közvetlenül Amadé halála után, felpredálták a Káta nembéli „Beregi” János és fiai Csaroda (*Churnauada*) nevű birtokát. Ebből sejthető, hogy a lázadáskor az Amadé-fiakhoz csatlakoztak, amit igazol, hogy I. Károly elkobozta birtokait, melyeket csak 1315-ben, korábbi hűtlenségüket megbocsátva, adott vissza nekik. A királyi kegyelem kieszközlésében talán szerepe lehetett Károly hívének, Gutkeled nembéli (Báthori) Bereck fia Jánosnak is, akinek nővérét utóbb Boda feleségként említik.²⁶

14) *Benedek fia László*: Azonosításakor több jelölt is felmerülhet. Az 1323-ban említett Abauj megyei birtokos, Szendi Benedek fia László, jelentéktelensége miatt, kevésbé vehető számításba. Ákos nembéli (Bebek) I. Detre fia Benedek László nevű fia már inkább szóba jöhetne, csakhogy a rá vonatkozó adatok nem támogatják ezt a megoldást. Így a legvalószínűbben a Zemplén megyében birtokos Martonos fia Benedek fiával, Agárdi Lászlóval lehet azonosítani. Ezen László fivérével, Donchcsal együtt 1311 előtt fogságban tartotta (Borsa nembéli) Beke szervienségét, (Komorói)

ez utóbbin lévő pecsét fényképét I. RDES I. Appendix sigillorum photographica N° 30.), keltükre vö. *Engel*: Arch. I. 94.; *Uő*: Újraegyesítés i. m. 99–100.; 1318: RDES II. N° 317.

24 1312: AOKlt III. N° 358.; *Engel*: Arch. I. 414.; *Csoma J.*: i. m. 92. (pecsétjének fényképét I. RDES I. Appendix sigillorum photographica N° 29.); 1323: AOKlt VII. N° 89.; *Györffy* I. 143.

25 Karácsonyi J.: MNemz. 44.; *Kristó Gy.*: Csák Máté i. m. 79.; *Uő*: A rozgonyi i. m. 83.; 1284: AUO X. 70–71., keltére I. *Karácsonyi János*: A hamis, hibáskeltű és keltezetlen oklevelek jegyzéke 1400-ig. A Történelmi Tár 1908. évi számában megjelent „Pótlások...”-kal kiegészítve. (= HH) Szerk. Koszta László. Szeged, 1988. 78–79., N° 142/a.; 1304: AOKlt I. N° 585., vö. még 1306: AOKlt II. N° 14–15.; 1323: AOKlt VII. N° 587.

26 1282: RA II/2–3. 292.; 1312: AOKlt III. N° 214., vö. *Györffy* I. 536.; 1315: AOKlt IV. N° 140.; 1323: AOKlt VII. N° 656., I. még 1324: AOKlt VIII. N° 442.

Roland fia Sándort, s ez a tettük – mint azt látni fogjuk – pontosan beleillik az Amadé-fiak politikájába (l. 27. sz.). 1323-ban viszont az említett Roland másik fia, Tamás tett esküt arra, hogy 1315-ben Bekével együtt nem hatalmaskodott László egyik birtokán. László még 1329-ben is élt, ekkor a Szabolcs megyei Veresmart határosaként említik.²⁷

15) „*Churke*”-nek mondott István: Kétségtelenül azonos Aba nembéli Izsák fia „Csirke” Istvánnal, aki már 1291-ben szerepel. 1307-től elfoglalva tartotta a szépesi prépostság Felida és Zsebes (Abaúj m.) birtokait, 1310-ben viszont ő tiltotta el az Amadé-fiakat (Jánost, Miklóst és Lászlót) széplaki birtokrésze elfoglalásától, így kapcsolatuk nyilván nem volt felhőtlen. Arra nincs adat, hogy 1312-ben bármely oldalon részt vett volna a katonai eseményekben, mindenesetre 1319-ben még élt. Valószínűnek tűnik, hogy fiai 1317-ben részt vettek az Amadé-fiak újabb lázadásában, s ennek leverése után – s nem 1312-t követően – menekültek Lengyelországba. 1323-ban I. Károly bocsánatát elnyerve fiai visszakapták Ida és Pályi (Abaúj m.) nevű birtokaikat.²⁸

16) *Aladár fia Jakab*: Kétségtelenül azonos Csete fia (Forrói) Aladár egyik fiával. Az eredetileg a Fejér megyei Mohán birtokos Aladár Erzsébet ifjabb királyné tárnokmestereként 1262-ben kapta meg István ifjabb királytól az Abaúj megyei Forrót öt további faluból álló uradalmával. 1309-ben királynéi udvarispán volt, s az évben azon bárók között említik, akik Gentilis pápai követ előtt elismerték királyukul I. Károlyt. 1309-ben átengedte Jakab nevű fiának bizonyos Bereg megyei birtokait, más jószágait pedig felosztotta két fia, Aladár és Jakab között. 1310-ben Aladár fiai Amadé nádor előtt pereskedtek. Bizonyosra vehető, hogy az az Aladár fia Jakab, akit a 14. századi krónikakompozíció szerzője a királyi hadnak a rozgonyi csatában elesett tagjai között sorol fel, azonos ezen Forrói Aladár fia Jakabbal.²⁹

17) *Aladár* (okt. 7.: [az előbb tárgyalt] Aladár fia Jakab testvére): Kétségtelenül azonos Csete fia Aladár másik fiával. Feltehető, hogy fivéréhez, Jakabhoz hasonlóan Aladár is I. Károly király oldalán harcolt Rozgonyánál, bár erre adat nincs. Az viszont bizonyos, hogy 1312 végén még élt. További sorsa ismeretlen, fia, Miklós 1334-ben szerepel.³⁰

27 1323: AOKlt VII. N° 459., vö. *Györffy* I. 144–145.; *Karácsonyi J.*: MNemz. 114–115.; 1307: AOKlt II. N° 186.; 1318: RDES II. N° 301.; 1320: RDES II. N° 525.; 1327: AOKlt XI. N° 63., 69., 418., 583.; *Engel P.*: Leszármazási táblák i. m.; 1311: AOKlt III. N° 19., vö. 1311: AOKlt III. 20.; 1323: AOKlt VII. N° 415., vö. uo. N° 273.; 1329: A zichi és vásonkeői gróf Zichy család idősb ágának okmánytára. I–XII. Szerk. Nagy Iván, Nagy Imre, Véghely Dezső, Kammerer Ernő, Lukcsics Pál. Bp. 1872–1931., I. 327.

28 *Karácsonyi J.*: MNemz. 44.; 1291: HO VI. 366–367.; 1307: AOKlt II. N° 238., vö. 1324: AOKlt VIII. N° 22.; 1310: AOKlt II. N° 1024.; 1319: RDES II. N° 466.; 1323: AOKlt VII. N° 536.

29 1262: ÁUO VIII. 33–34.; *Györffy* II. 395.; 1309: AOKlt II. N° 793., 668., 794.; 1310: AOKlt II. N° 960.; *Scriptores rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpis Arpadianae gestarum. I–II. Edendo operi praefuit Emericus Szentpétery. Budapestini 1937–1938., I. 489., vö. még *Kristó Gy.*: A rozgonyi i. m. 78.*

30 1312: AOKlt III. N° 410., l. még *Györffy* I. 81. – Megjegyzendő, hogy téves az a feltételezés, mely szerint Aladár és az előző szám alatt tárgyalt fivére, Jakab Gutkeled nembéli (Várdai) Aladár fiai lennének (vö. *Makay László*: Kisvárdai fejlődése 1486-ig. H. n. 1975. 11. és *Kristó Gy.*: Csák Máté i. m. 78.; *Uő*: A rozgonyi i. m. 62.), annál is inkább, mert Várdai Aladárnak nem voltak Aladár és Jakab nevű fiai.

18) *Pongrác* (okt. 7.: *László fia Pongrác*): Bár Karácsonyi János nem utalt rá, kétségtelenül azonos a Bogátradvány nembéli (Cseleji) László fia Pongráccal. Már 1300 előtt említik, amikor is hatalmaskodását vizsgálják. 1309-ben Amadé nádor előtt egyezkedett a szerencsi egyház kegyurasága felett, s más alkalommal is pereskedett Amadé előtt. Pongrác 1312-ben kitartott az Amadé-fiak oldalán, s a jelek szerint a rozgonyi csatában esett el a király ellen harcolva. Tudjuk ugyanis, hogy abban részt vett és élete végéig megmaradt a hűtlenségben; s 1312-ben már özvegyét említik.³¹

19) „*Churba*”-nak mondott *Miklós*: Minden kétséget kizáróan azonos a Tekes rokonságához tartozó Ládi Pós fia „Csorba” Miklóssal, akinek Csorbakő vár (Borsod m.) építtetése tulajdonítható. Kérdéses viszont, hogy az Újvár megyei szolgabíróként szereplő „Baksai Csorba Miklós”-t említő adatok rá vonatkoztathatóak-e.³²

20) *Gyula* (okt. 7.: *Gyulas helyett és nevében atyafia, Bozteh-i Salamon fia Gergely*): Kétségtelenül azonos Bástztély nembéli (Rozgonyi) Rénold fia Gyulával. Apja, Rénold Esztergom megyei királyi szervienből küzdötte fel magát az ország nádorává. V. István királytól 1270-ben kapta adományul az Abaúj megyei Rozgonyt több más Sáros, Szabolcs és Zemplén megyei birtokkal együtt. Az ekkor elnyert Csicsva birtokon (Zemplén m.) vagy ő, vagy a túszadók között szereplő fia, Gyula építtette Csicsva várát. Gyula korán I. Károly hívéül szegődhetett, mert több szerviense részt vett – alkalmasint urukkal együtt – 1304-ben I. Károly csehországi hadjáratában. Amadé kíséretében személyesen is jelen volt az oligarcha meggyilkolásakor, s egyik szerviense saját lovának átadásával tette lehetővé menekülését. Az Amadé-fiak lázadásakor bizonyosan I. Károly oldalára állt, hiszen a király egy nappal a rozgonyi csata előtt, június 14-én állíttatott ki oklevelet arról az adományról, melyet Gyula tett egyik szerviense javára. A továbbiakban nem szerepel, vélhetően 1315 előtt meghalt, ti. ezen év januárjában unokaöccsei, János és Péter erősítik meg egy korábbi adományát.³³

21) *Nana fia András*: Kétségtelenül azonos a Kalsán birtokos Nana fia András-sal. 1327-ben I. Károly mint hűtlenektől elkobozta tőle és Andornok fia Lászlótól az Abaúj és Zemplén megyék határán fekvő Kalsa – más néven Inkow (Ingow) – birtokot. Az András társaként említett Andornok fia László aligha lehet más, mint Kaplony nembéli („Terebesi”) János fia Andornok fia László, aki már 1300-ban szerepel. 1318-ban Nana fia András és Andornok fia László (Baksa nembéli) Tamás fiainak, Lászlónak és Dancsnak a birtokain ismét együtt hatalmaskodtak. Így felmerül a gyanú, hogy Nana fia András a vele együtt birtokló és rendre társaként szerep-

31 Vö. *Karácsonyi J.*: MNemz. 273–274.; é. n. (1290–1300): HO VII. 316–317.; 1309: AOKlt II. N° 712.; 1312: AOKlt III. N° 351., 415., 416.; 1321: RDES II. N° 622.; 1323: AOKlt VII. N° 371.; 1327: AOKlt XI. N° 540., vö. *Kristó Gy.*: A rozgonyi i. m. 83.

32 *Engel P.*: Leszármazási táblák i. m., vö. még *Engel*: Arch. 1. 296.; *Györffy I.* 784. és 63.; *Nováki Gyula–Sándorfi György*: A történeti Borsod megye várai (az őskortól a kuruc korig). Bp.–Miskolc, 1992. 51–52.

33 *Keresztes Kálmán*: A Rozgonyiak. Turul 1926. 19–27., vö. *Györffy II.* 226–227.; 1270: ÁUO XII. 12–14.; *Engel*: Arch. I. 295.; 1309: AOKlt II. N° 795., 797.; 1312: AOKlt III. N° 312.; 1315: AOKlt IV. N° 4., vö. 1323: AOKlt VII. N° 623.

lő Andornok fia László rokona lehetett, alkalmasint maga is a Kaplony nemzetség tagja lévén.³⁴

22) *Pető* (okt. 7.: *Bochon fia* Petheu): Kétségtelenül Told nembéli (Búdi) Bontond fia Petővel (Péterrel) azonos. 1312. március 21-én, tehát már az Amadé-fiak lázadásának megindulása után, Amadé nádor fia, János „igen kedves atyafiá”-nak (*frater noster karissimus*) nevezte, így aztán éppen nem meglepő, hogy a rozgonyi csatában az Amadé-fiak oldalán küzdött a király ellen. Nyilván derekasan, hiszen I. Károly utóbb a „lázadók élharcosá”-nak (*turbulentorum antesignanus*) nevezte, s mint ilyet megfosztotta Zemplén megyei birtokaitól, melyeket korábban (Bogátradvány nembéli Izsépi) Miklóstól szerzett. Ezt követően, úgy tűnik, Abaúj megyei birtokára, Búdre húzódott vissza, melynek határaitól 1327-ben egyezkedett a nádor előtt.³⁵

23) „*Prud*”-nek mondott *István fia László*: Neve után ítélve minden kétséget kizáróan azonos Aba nembéli (Keresztúri) Prügy fia István fiával, Lászlóval. Forrásainkban ritkán szerepel: 1324-ben hatalmaskodását panaszolta a szepesi káptalan, 1327-ben pedig birtokügyben szerepel.³⁵

24) *Zochud fia Mortunus*: Kétségtelenül azonos a Zemplén megyében birtokos Pelejtej (Azari) család egyik tagjával, az ő utódai szerepelnek utóbb Azariakként. Martonos már IV. Lászlótól adományt kapott, s III. András idején is említik. Fiával, Vinclóval (Vencellel) együtt többször pereskedett Aba Amadé előtt. 1307-ben vámszedési engedélyt kapott I. Károlytól, mert fia, Vincló szervienseivel a királyi sereghez csatlakozva részt vett Esztergom előző évi ostromában. 1318-ban még élt, 1323-tól ifjabb fia, János szerepel a család tagjai közül.³⁷

25) [Az előbbi] *Mortunus fia Vincló*: Forrásainkban rendszerint apjával együtt szerepel, az adatok megisméltése felesleges. Az 1317. évi debreceni csatában a királyi seregben harcolt, s az ütközetben szerzett sebébe halt bele 1318 októbere előtt.³⁸

26) *Sándor fia János*: Azonosításakor több jelölt merülhet fel. Elvben elképzelhető lenne, hogy arról a Sándor fia Jánosról van szó, aki fiaival együtt 1319-ben adományul nyerte I. Károlytól Bocsárdot (Abaúj m.). Ezt a megoldást azonban valószínűtlenné teszi, hogy ez a Sándor fia János a túsadók között szereplő Bástély nembéli (Rozgonyi) Rénold fia Gyula (l. 20. sz.) szerviense volt, s így nyilvánvalóan nem ugyanazon társadalmi körhöz tartozott, mint a túsadók. Bizonyosra vehetőnek látszik, hogy a túsadó valójában Miskolc nembéli Miklós fia Sándor egyik fiával azonosítható. E János elődei – Karácsonyi rekonstrukciója szerint: a „Pál-ág” – a 13. század közepétől szerepelnek. „Miskolci” Sándor fia János, aki már 1291-ben

34 *Kristó Gy.*: Csák Máté i. m. 78.; *Uő*: A rozgonyi i. m. 63.; 1300: HO VI. 455., vö. *Karácsonyi J.*: MNemz. 747.; 1318: RDES II. N° 305., 306.; 1327: AOKlt XI. N° 508., vö. *Györffy I.* 101.

35 *Györffy I.* 677. és 74.; 1312: AOKlt III. N° 254.; 1315: AOKlt IV. N° 195.; 1323: AOKlt VII. N° 699.; 1315: AOKlt IV. N° 57.; 1318: RDES II. N° 290.; 1327: AOKlt XI. N° 166.

36 *Karácsonyi J.*: MNemz. 44.; 1324: AOKlt VIII. N° 533.; 1327: AOKlt XI. N° 613.

37 *Engel P.*: Leszármazási táblák i. m.; é. n. (1272–1290): ÁUO IX. 550–551.; é. n. (1290–1300): HO VII. 311. és 315–316.; 1302: AOKlt I. N° 189.; 1304: AOKlt I. N° 607., vö. N° 661.; 1307: AOKlt II. N° 239.; 1318: RDES II. N° 393.; 1323: AOKlt VII. N° 722.

38 1318: RDES II. N° 393.

feltűnik, a rozgonyi csatában az Amadé-fiak oldalán harcolt a király ellen, s ezért I. Károly a fivére, András halála után rászállt birtokait elkobozta és a Balog nembéli Szécsieknek adományozta.³⁹

27) *Jób fia Mokó*: Kétségtelenül azonos a főként Ung megyében birtokos Csicseri Jób egyik fiával. Apja, Simon fia Jób 1273-ban tűnik fel, amikor IV. Lászlótól adományul nyerte a sárosi Radácsfalvát. Ugyanezen évben a királyi szakácsok *rectoraként* szerepel, s IV. Lászlótól később is kapott birtokokat. Egy 1291-re keltezett – feltehetően közelkorú – hamis oklevél szerint Aba Amadé szervienseként részt vett III. András ausztriai hadjáratában. Az mindenesetre bizonyos, hogy Jób valóban Amadé familiárisai közé tartozott, hiszen 1308-ban annak beregi alispánjaként tevékenykedett. Amadé még élt, amikor Jób fiai – köztük a túszadó Mokó (Mihály) is – 1311 elején rátörtek Borsa Beke szervienseinek, Roland fia Sándornak a komorói (Szabolcs m.) birtokára. A Csicseriek és az említett Sándor egy birtokperből fakadóan régi haragosok lehettek, ez alkalommal azonban a hatalmaskodás alighanem politikai jellegű volt, s az Amadé-fiak és a Borsák közötti csetepaték közé illeszthető. A rozgonyi csatában Jób fiai a király ellen harcoltak, s I. Károly két birtokuktól megfosztotta őket. A Csicseriek hamarosan az uralkodó hűségére tértek: Mokó fivére, Domokos 1313-ban a királyi sereg tagjaként részt vett Nagyszombat bevételében. Itt szerzett érdemeire hivatkozva bocsátott meg neki I. Károly, s noha az erről szóló oklevél csak 1318-ban kelt, Domokos már 1313-ban ungi szolgabíró volt, s fivérével együtt 1317-ben az országbíró előtt pereskedett. A túszadó Mokó 1318-ban szerepel utoljára a Jób-fiak között, ezt követően csak fivérei, a már említett Domokos, valamint Miklós fordulnak elő.⁴⁰

28) *Mihály fia Péter*: Azonosításakor több jelölt is felmerülhet, de megnyugtató megoldást egyik változat sem kínál. A korszak és a környék számos Mihály fia Pétere közül kettő tűnik olyannak, akik mellett érvek hozhatók fel az azonosítás során, igaz, az ellenérvek esetükben sem hiányoznak. Az egyik jelölt az az Apagyai (*de Opeg*) Mihály fia Péter, aki a rozgonyi csatában I. Károly oldalán harcolt, s ezért megkapta a királytól a Bereg megyei Vid birtokot, melyet korábban Aba Amadé és fiai tartottak jogtalanul a kezükön. Amadé hatalma Szabolcs megye egy részére is kiterjedt, s így egy szabolcsi birtokos feltűnése a túszadók között nagyon is lehetséges, olyan túszadót pedig többet is ismerünk, aki Károly oldalára állva az Amadé-fiaktól elkobzott birtokot kapott. 1318-ban Gutkeled nembéli Apaj fia Istvánt nevezik

39 1319: RDES II. N° 438., vö. 1323: AOkt VII. N° 324.; 1327: AOkt XI. N° 609. és *Györffy* I. 69.; 1312: AOkt III. N° 312.; 1245: ÁUO VII. 201.; 1256: HO VI. 87.; 1277: ÁUO XII. 214., vö. *Karácsonyi J.*: MNemz. 830.; 1291: *Györffy* I. 758.; 1312: AOkt III. N° 372., vö. *Kristó Gy.*: Csák Máté i. m. 78.; *Uő*: A rozgonyi i. m. 62., 83. és *Draskóczy István*: Miskolc birtoktörténete a középkorban. In: Miskolc története. I. A kezdetektől 1526-ig. Szerk. Kubinyi András. Miskolc, 1996. 86., 91., 97–98.

40 1273: HO VI. 189., 194–196.; 1284: HO VI. 304–305.; é. n. (1272–1290): RA II/2–3. 427.; 1291: HO VI. 365–366., vö. RA N° 3751.; 1308: AOkt II. N° 389. és 409., vö. *Engel*: Arch. I. 109.; 1311: AOkt III. No 20., vö. 1296: HO VII. 310–311. (keltére I. RA N° 4071.) és *Engel P.*: Újraegyesítés i. m. 97.; 1312: AOkt III. N° 321.; 1318: RDES II. N° 289.; 1313: AOkt III. N° 518.; 1317: AOkt IV. N° 658.; 1318: RDES II. N° 298.; 1322: RDES II. N° 865.; 1323: AOkt VII. N° 266.; 1324: AOkt VIII. N° 348., 592.; 1327: AOkt XI. N° 186., vö. még *Kárffy Ödön*: A Csicsery család levéltára. I. Történelmi Tár (új folyam) 1900. 385–410.

„Apagyí”-nak, s ezen az alapon elképzelhető, hogy Mihály fia Péter is Gutkeled nembéli lehetett: ez esetben apja II. Tiba fia és III. Tiba fivére lehetett. A másik lehetőség, hogy Kacsics nembéli (Folkus-ág) Mihály fia Péterről van szó. Ő már 1291-ben szerepel, s igazolhatóan kapcsolatban volt az Abákkal: fivérének, Simonnak Amadé lánytestvére volt a jegyese. (Anyja viszont a túsadók között is szereplő Balassa-ősök rokonságából származott.) Ugyanakkor e megoldás ellen szól, hogy a Kacsics Péter személyét az Abákhoz fűző kapcsolat meglehetősen távoli, s az is, hogy Péter legkésőbb 1312 őszétől Erdélyben tartózkodhatott. Az említett lehetőségeket mérlegelve Gutkeled nembéli (?) Apagyí Mihály fia Péter látszik a valószínűbb jelöltnek, de az azonosság kérdését újabb adatok vagy szempontok felmerüléséig nyitva kell hagynunk.⁴¹

29) *Csepán fia Miklós*: A bizonyosan személyére vonatkozó adatok minden esetben Bogátradvány nembéli László fia Pongráccal (I. 18. sz.) szerepeltetik együtt. Ezen az alapon felmerül a gyanú, hogy Csepán fia Miklós ezen László közeli rokona volt, alkalmasint maga is a Bogátradvány nemzetség tagja lehetett.⁴²

30) *Marhard*: Azonosításakor több jelölt is felmerülhet, de megnyugtató megoldást egyik változat sem kínál. Részint időrendi okokból, részint mert Aba Marhardnak a fia, Pál szerepel a túsadók között, mégpedig a lista elején (I. 10. sz.), eleve valószínűtlen, hogy Aba nembéli (Aszalai) Marhardról lenne szó. Kaplony nembéli (Károlyi) II. András fia Marhard személye ellen szintén időrendi megfontolások szólnak. A leginkább alkalmas jelöltnek azon Lőrinc apja tekinthető, aki 1317-ben a királyi seregben harcolt a debreceni csatában, s 1320-ban adományul kapta a Zemplén megyei Szinyért. Az azonosítás valószínűsége aligha kérdőjelezhető meg, meggyőző erején mindazonáltal sokat ront, hogy Lőrinc apjáról, Marhard ispánról nincsenek további ismereteink.⁴³

31) *Beche mester és frátère, István*: A vizsgált korszakban és országrészben több Beche nevű személy ismert (a Bereg megyei Mátyuson birtokos Beche fia Dezső, a Baksa nembéli Tamás fia Donchcsal pereskedő Beche mester és *frátère*: Márton, a Gömör megyében említett Beche fia Chakan, a Sáros megyei Beche fia László), ám egyikőjüknek sem ismeretes István nevű *fratert*, s az Abákkal való kapcsolatuk sem mutatható ki. Tekintettel arra, hogy az említett Beche fia Dezső nagy valószínűséggel azonos az 1323-ban eskütársként felsorolt „Bereg megyei Dezső fia Beké”-vel (*Beke filius Deseu de comitatu Bereg*) – ahol is a nagyszámú név felsorolása elképzelhetővé tesz egy ilyen tévesztést –, a vizsgálatot indokoltnak látszik kiterjeszteni a Beke nevet viselőkre is. (A *k~ch* cserlehetőségének valószínűségét növeli, hogy pl. a Nógrád megyei Mikóháza nevét *Michohaza* alakban is lejegyezték, vö. még 45. sz.) Ebben az esetben a túsadó személyek a legvalószínűbben Apc nembéli (Kécsi) Herbord fiaival, Bekével és Istvánnal azonosíthatók, akik népes rokonságukkal

41 1312: AOklt III. N° 340., vö. *Györffy* I. 550.; 1318: Anjoukori Okmánytár. (= AO) I–VII. Szerk. Nagy Imre, Nagy Gyula. Bp. 1878–1920., I. 475.; *Karácsonyi J.*: MNemz. 510.; *Engel P.*: Leszármazási táblák i. m.; 1291: ÁUO X. 35.; *Karácsonyi J.*: MNemz. 722–723., vö. *Engel P.*: Leszármazási táblák i. m.; 1312: AOklt III. N° 363.

42 1312: AOklt III. N° 415.; 1321: RDES II. N° 622., vö. még *Engel P.*: Leszármazási táblák i. m.

43 *Karácsonyi J.*: MNemz. 35., 750–752.; 1320: RDES II. N° 582., 584.

együtt Rozgonynál az Amadé-fiak oldalán harcoltak. I. Károly még 1312-ben megfosztotta őket birtokaik egy részétől, s régi haragosuknak, (Tarkői) Rikalf fia Rikalfnak (l. 9. sz.) adományozta azokat. A jószágok ügyében Rikalf és az Apcok 1315-ben egyeztek ki egymással. István és Beke ekkor még együtt szerepel, 1327-ben azonban Beke már egyedül osztozkodott bizonyos – An thaleus fia (?) – István fiaival, Mihállyal és Dezsővel Meszes (Zemplén m.) és Szebenye (Abaúj m.) birtokon.⁴⁴

32) *Dobó* (okt. 7.: *Jakab fia Dobó*): Minden kétséget kizáróan azonos Pányoki Gergely fia Jakab fiával, a ruszkai Dobó család névadó őseivel. Apja, Jakab a 13. század második felétől kezdve Északkelet-Magyarországon jó néhány birtok megszerzésével alapozta meg a család vagyonát, s így a Pányokiaknak nem okozott gondot, hogy 1311-ben tekintélyes összeget, 160 márkát áldozva kerekítsék ki az 1298 óta kezükön lévő ruszkai (Ung m.) birtokot. Az Amadé-fiak lázadásakor Dobó apja, Jakab – alighanem fiaival együtt – a király ellen fordult. Tettéért egyik Ung megyei birtoka elvesztésével fizetett, melyet azonban I. Károly már 1313-ban visszaadott neki Borsa Kopasz nádor kérésére. Ezt követően a Pányokiak élvezték az uralkodó kegyét: 1318-ban – nem részletezett érdemeik elismeréseként – történetesen a hűtlen Amadé-fiaktól elkobzott birtokokat kaptak adományba. Dobó fivérével, Jánossal együtt részt vett I. Károly 1319. évi szerbiai hadjáratában, s 1321-ben harcolt Trencsén ostromakor. Dobó 1327-ben még élt, ekkor rokonaival tett birtokosztályt⁴⁵

33) *Orbán fia Mokó*: Nem azonosítható; a név nem szerepel a korszak és az országrész forrásanyagában. Orbán fia Mihály nevű személy – a *Mokou* név ti. a Mihály változata (l. pl. 27. sz.) – ismeretes ugyan, csak hogy az illető Valkó megyében élt s Csák nembéli (Újlaki) Ugrin familiárisa volt fivéreivel együtt: a jelöltek sorából illetéknéppen bizvást kizárható. Az Aba Amadé territóriumához tartozó megyékben említenek egy Zemplén megyei Orbán fia Pétert, s Szepesben is több – tízlándzsás családból való – Orbán ismeretes, így Ábrahámfalván, Betlenfalván, Pikkfalván és Urbánfalván. Aba Amadé a szepesi tízlándzsások felett is joghatóságot gyakorolt, s ezért valamely tekintélyesebb lándzsásnemes feltűnése a túsadók között még akkor sem keltene meglepetést, ha a tízlándzsások I. Károly oldalán harcoltak Rozgonynál. Egyik említett Orbán esetében sem tudunk azonban arról, hogy Mihály (Mokó) nevű fia lett volna.⁴⁶

44 1323: AOKlt VII. N° 482., 562., 566., 657., vö. *Györffy* I. 545.; 1324: AOKlt VIII. N° 26.; 1324: AOKlt VIII. N° 594.; 1327: AOKlt XI. N° 200.; 1323: AOKlt VII. N° 459., 359.; *Karácsonyi J.*: MNemz. 138–140.; 1312: AOKlt III. N° 317., vö. még *Berzeviczy E.*: i. m. és *Kristó Gy.*: A rozgonyi i. m. 57., 83.; 1315: AOKlt IV. N° 13., 60.; 1327: AOKlt XI. N° 345., vö. 1305: AOKlt I. N° 706. és 1312: AOKlt III. N° 370.

45 *Györffy* I. 127–128.; 1311: AOKlt III. N° 198., vö. 1298: ÁUO X. 298–299.; 1313: AOKlt III. N° 547.; 1318: RDES II. N° 327.; 1324: AOKlt VIII. N° 330., 331.; *Engel P.*: Újraegyesítés i. m. 127–128.; 1327: AOKlt XI. N° 616.

46 1298: ÁUO XII. 617–618., vö. még 1303: AOKlt I. N° 360.; 1307: AOKlt II. N° 247.; 1308: AOKlt II. N° 321.; 1314: AOKlt III. N° 698.; 1316: AOKlt IV. N° 236., 353.; 1323: AOKlt VII. N° 224.; 1316: AOKlt IV. N° 346.; 1323: AOKlt VII. N° 8.; 1311: AOKlt III. N° 32., 33.; 1318: RDES II. N° 318.; 1327: AOKlt XI. N° 96.; 1301: AOKlt I. N° 58.; 1304: AOKlt I. N° 666.; 1306: AOKlt II. N° 54.; 1307: AOKlt II. N° 233.; 1311: AOKlt III. N° 184.; 1314 (?): AOKlt III. N° 760.; 1318 k.: RDES II. N° 321.;

34) *Szeped fia Bekes*: A kifejezetten ritka nevek azonossága alapján biztosra vehető, hogy Baksa nembéli (Laki) Szeped fia Bekesről van szó, akinek kiterjedt rokonsága Északkelet-Magyarország számos megyéjében birtokolt. Az apa, Szeped 1310 táján Ákos nembéli István borsodi ispán *curialis comese* volt, s évtizedekkel később ugyanezen tisztségben találjuk fiát, a túszaó Bekest is Aba nembéli (Sirokai) Miklós oldalán. Jelenléte a túszaók között arra vall, hogy az Aba nembéli Amadé-ág kapcsolatrendszere Borsod megye egy részére is kiterjedt, amit a névsorban más borsodi birtokosok feltűnése is alátámaszt.⁴⁷

35) *Sebestyén fia János frater, Beke*: Sem Beke, sem Sebestyén fia János nem azonosítható. Az utóbbival azonos nevű birtokos Teszéről (Hont m.) ismert, ám róla aligha lehet szó. Az Amadé-territórium területéről ismert Sebestyének esetében viszont nincs tudomásunk sem János nevű fiúról, sem annak Beke nevű *frateréről*.⁴⁸

36 és 37) *Perényi János és Miklós*: Kétségtelenül azonosak Perényi Orbán fiaival, a Perényi család őseivel. 1316-ban Miklóst – korábbi időkre visszatekintve – Amadé fia László szerviensének mondták, János pedig egy malom felét kapta Amadé fiaitól szolgálataiért. Ennek ellenére a Perényiek 1312-ben I. Károly oldalára állhattak, s ennek lehet jele, hogy a rozgonyi csatát követően, augusztus 11-én, a király Perényből keltez. Mindenesetre bizonyos, hogy Miklós utóbb a Drugetek familiárisa lett, s mint ilyen 1318-ban szepesi alispánként, 1323–1327-ben alnádorként szolgálta urát. Részt vett a Csák Máté elleni harcokban – egyik fia, János, ezek során esett el –, s ott volt I. Károly 1319. évi szerbiai hadjáratában is. Jutalmul egykori uraitól, az Amadé-fiáktól elkobzott birtokokat kapott a királytól. A fivérek közül János 1317-ben szerepel utoljára, Miklós karrierje haláláig folytatódott.⁴⁹

38) *Kemeji Miklós*: Kétségtelenül azonos Katapán (Koppány) nembéli (Bábolnai) II. János fiával, „Kemeji” Miklóssal. Az 1312. évi harcokban való részvételéről nem tudunk, 1343-ban még élt.⁵⁰

39) *Kozma fia János*: Kétségtelenül azonos az eredetileg Pest megyében birtokos Zsámboki Kozma fiával. Az apa, Kozma, Erzsébet (ifjabb) királyné asztalnokmestereként 1259-ben kapta meg IV. Bélától Garadnát (Abaúj m.), amit Erzsébet királyné 1278-ban erősített meg. Amadé halála után – Konrád fia Bodához (l. 13. sz.) hasonlóan – János is részese volt Csaroda feldúlásának, nem meglepő tehát, hogy Rozgonynál a király ellen harcolt, s ezért I. Károly megfosztotta Garadnától.

1318: RDES II. N° 332., vö. még *Fekete Nagy Antal*: A Szepesség területi és társadalmi kialakulása. Bp. 1934. 287–289., 291.; 1311: AOKlt III. N° 16.

47 *Györffy* III. 51–52.; *Engel P.*: Leszármazási táblák i. m.; *Engel*: Arch. I. 118.

48 1311: AOKlt III. N° 28.; 1312: AOKlt III. N° 397., vö. *Györffy* I. 259–260.; 1310: AOKlt II. N° 854.; 1323: AOKlt VII. N° 602., 603. és 1324: AOKlt VIII. N° 99., 105., 106., 162.

49 *Györffy* I. 131–132.; *Kristó Gy.*: Csák Máté i. m. 78. és *Uő*: A rozgonyi i. m. 63.; 1316: AOKlt IV. N° 368.; 1317: AOKlt IV. N° 682.; 1312: AOKlt III. N° 361.; 1318: RDES II. N° 321., 404.; 1323: AOKlt VII. N° 63.; 1327: AOKlt XI. N° 202., vö. *Engel P.*: Archont. I. 195. és 2.; 1319: RDES II. N° 510.; *Engel P.*: Archont. II. 189.

50 *Karácsonyi J.*: MNemz. 787–788.; *Györffy* I. 109–110. és 754.; *Kristó Gy.*: A rozgonyi i. m. 62.

1323-ban örökös nélkül meghaltként említik; nem lehetetlen, hogy éppen a rozgonyi ütközetben esett el.⁵¹

40) *János fia Detre*: Kétségtelenül azonos Stefkfalvi Hannus egyik fiával, a későbbi országbíró, „Szepesi” Jakob apjával. Detre apját, Hannust 1301-ben „néhai János ispán”-nak (*condam comes Johannes*) mondják, így Aba Amadé azon oklevele, mely az oligarcha Hannus nevű kassai *officialis*át említi, s melyet Karácsonyi nyomán 1304 és 1311 közé szokás keltezni, vagy nem ezen Hannusra vonatkozik (vö. 41. sz.), vagy keltezése téves. 1312-ben Detre és fivérei I. Károly oldalára állva Kassa mellett Csák Máté ellen harcoltak, ami alighanem a rozgonyi csatában való részvételükre vonatkozik, de az sem lehetetlen, hogy a város védelméről van szó, ami időben megelőzte a rozgonyi ütközetet. A későbbiekben Detre fivéreivel együtt többnyire birtokügyekben kerül elő forrásainkban.⁵²

41) *Albert*: Azonosításakor több jelölt is felmerülhet. Ezek egyike Detre fia Albert gölnicbányai polgár, aki 1312-ben a királyi seregben harcolt Sáros ostromakor és a rozgonyi csatában. Ez az Albert rokona lehetett annak a Herbord fia Hannus kassai polgárnak, aki 1297-ben királyi kamaraispánként egy lakatlan erdőt kapott III. Andrástól, hiszen az adománylevelet ő erősítette meg I. Károllyal. Az Amadé nádor keltezetlen oklevelében említett Hannus *officialis* vagy Herbord fia Hannus, vagy az 1292-ben a kassai polgárok között az előbbivel együtt szereplő és attól megkülönböztetett „Nagy” (*Magnus*) Hannus lehetett. Valószínűbbnek tűnik mindazonáltal, hogy a túzsadók között említett Albert nem városlakó, hanem birtokos nemes volt, s így bizonytalán az Ung megyében birtokos Leszteméri Iván fia Alberttel azonos. Albert – fivéreivel együtt – már 1288-ban szerepel; ekkor a család érdemei között említik Péter nevű testvérük elesését Gönc vára alatt. A várat IV. László ostromolta, talán 1281-ben Aba Finta, talán később, Aba Amadé ellenében. Leszteméri Albert azonossága az 1309-ből ismert zempléni szolgabíróval nem látszik valószínűnek, s az is kérdéses, hogy ő értendő-e azon „Sárosinak mondott” Albert alatt, aki 1324-ben fogott bíró.⁵³

42) *Lukács fia István*: Azonosítása nehézségekkel terhes. 1294-ben III. András király megerősítette az egri káptalant a Borsod megyei Buska föld birtokában, melyet korábban bizonyos Lukács fia Fülöp tartott elfoglalva. 1324-ben ugyanezen Buska földet bizonyos Lukács fia István kezén találjuk, aki annak ellenére sem adta

51 Györffy I. 84–85.; Kristó Gy.: Csák Máté i. m. 78., ill. *Uő*: A rozgonyi i. m. 63. és 83.; 1259: Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae. I–II. Ed Richard Marsina. Bratislavae 1971–1987., II. 438–439.; 1278: Magyar Országos Levéltár, Diplomatikai Fényképgyűjtemény 269 474.; 1312: AOKlt III. N° 214. és 331.; 1323: AOKlt VII. N° 635.

52 Engel P.: Leszármazási táblák i. m.; Bertényi Iván: Szepesi Jakob országbíró. (A magyar királyi kúriai bíraskodás történetéhez a XIV. században.) Bp. é. n. 33–37. és *Uő*: Az országbírói intézmény története a XIV. században. Bp. 1976. 137–139.: 1301: AOKlt I. N° 133.; é. n. (1304–1311?): RDES I. N° 347., keltére I. HH 158–159. N° 220.; 1324: AOKlt VIII. N° 544., vö. Engel P.: Újraegyesítés i. m. 102.

53 1312: AOKlt III. N° 357.; 1297: ÁUO V. 169.; é. n. (1304–1311?): RDES I. N° 347., keltére I. HH 158–159. N° 220.; Györffy I. 102–103., 106.; 1288: HO VI. 330–332.; 1302: AOKlt I. N° 321., 339.; 1308: AOKlt II. N° 344.; 1309: AOKlt II. N° 633., vö. Engel: Arch. I. 241.; 1324: AOKlt VIII. N° 104.

vissza az egri káptalannak, hogy erre kötelezettséget vállalt. A két adat együvé tartozása meglehetősen valószínűnek látszik. Az említett Lukács fia Fülöppel kapcsolatban felmerült, hogy „Kemeji” lenne, ám a Katapán (Koppány) nemzetség genealógiájába nem illeszthető be. A nevek sokkal inkább az Ákos nemzetségre vallanak, ahol is az Ómarjaiak ősei között Fülöp fia Lukács fia Istvánnal találkozunk. 1294-ben viszont Lukács fia Fülöp szerepel, s az így adódó ellentmondás feloldása csak feltételezések árán lehetséges. Egyfelől elképzelhető, hogy a névalak tévesen áll a helyes „Fülöp fia Lukács” helyett, csakhogy ennek bizonyítása lehetetlen. Másfelől kiindulhatunk abból is, hogy a név helyesen szerepel az 1294. évi oklevélben, ez esetben célszerű azonban azzal a feltételezéssel élni, hogy Fülöp fia Lukácsnak – az ismert Lukácson és Istvánon kívül – még egy ezeknél jóval idősebb, Fülöp nevű fia is volt. Kronológiai megfontolások inkább az első feltevést látszanak bátorítani. Az mindenestre tény, hogy az 1324-ben említett Lukács fia István az 1294. évi adat mellőzésével is nehézség nélkül kapcsolatba hozható Ákos nembéli (Ómarjai) Lukács fia Istvánnal, s bizonyára ugyanő szerepel 1325-ben is Miskolc határosaként. Ákos nembéli Lukács fia István azonosítása az 1311. évi túsadóval mindazonáltal nem tekinthető bizonyítotttnak.⁵⁴

43) *Pech-i Lukács*: Kétségtelenül azonos Péc nembéli (Ibrányi) II. Gergely fia V. Lukáccsal. Szabolcsi birtokosként kerülhetett kapcsolatba Aba Amadéval. Utóbb I. Károly híve: 1317-ben részt vett előbb Macsó bevételében, majd a debreceni csatában, s érdemeiért több birtokot kapott, köztük olyat is, melyet I. Károly a hűtlen Amadé-fiaktól kobozott el.⁵⁵

44) *Kayl frater, Tamás*: Kétségtelenül azonos Aba nembéli (Somosi) I. Miklós fia II. Tamással, a szintén túsadó Kajol (I. 8. sz.) testvérével. Bár még 1351-ben is élt, forrásainkban alig szerepel.⁵⁶

45) *„Huruath”-nak mondott Iuancha* (okt. 7.: „Horuath”-nak mondott *Iuanka*): Nem azonosítható. A szerződésben szereplő névalak talán kapcsolatba hozható az

54 1294: RA II/4. 132.: 1324: AOkt VIII. N° 515., vö. *Györffy I.* 764.; *Engel P.*: Leszármazási táblák i. m.; 1325: A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár Miskolcon őrzött középkori oklevelei. Közreadja Tóth Péter. Miskolc, 1990. N° 19., I. még 1323: AOkt VII. N° 399., 441., 545.; 1342: AO IV. 227.; 1352: AO VI. 62.

55 *Karácsonyi J.*: MNemz. 892–893.; 1322: CD VIII/2. 324–328., vö. *Foltin János*: A Zázty-i apátság XI. századi alapító oklevelének taglalata s ismeretlen helyének meghatározása. Kútfő-tanulmány az egri főegyházmegye történelméből, vonatkozással Anonymusra. Eger, 1883. 146–152.; 1323: *Foltin J.*: i. m. 140–146., vö. *Engel P.*: Újraegyesítés i. m. 115–117.

56 *Karácsonyi J.*: MNemz. 44.; 1351: AO V. 520. – A túsokat adó személyek listáján a nevek, úgy tűnik, egyfajta „fontossági sorrend” szerint követik egymást. Az első két helyet Amadé unokája és egyik fia foglalja el, az oligarcha nemzetségbéli rokonai is a névsor elején csoportosulnak, s azon túsadók, akikről igazolható, hogy várbirtokosok voltak, szintén a lista első felében találhatók. Feltehető tehát, hogy Aba nembéli (Somosi) Miklós fiai közül Kajol a 8., Tamás viszont csak a 44. helyen szerepel, ami a lista azon jól megfigyelhető szerkesztési elvének is ellentmond, hogy a közeli rokonok nevei egymás mellett állnak (vö. 16. és 17., 24. és 25., 36. és 37. sz.). Meglehet, hogy egyszerű tévedés történt a lista összeállításakor, ám az a feltételezés is felmerülhet, mely szerint az eredetileg kevesebb nevet tartalmazó listát a tárgyalások során kibővítették, s ezért került a névsor végére Kajol fivére, Tamás. Ez esetben értelemszerűen a Tamást követő három személy is utólag kerülhetett a túsadók közé.

1319-ben említett Huruati-i Miklós fia János Abaúj megyei birtokossal; ez esetben az abaúji vár 1273-ban nemesített jobbágyfiainak valamely leszármazottjáról lehet szó. Az azonosítás kérdését mindenesetre ez a hipotézis távolról sem oldja meg, így annak kérdését nyitva kell hagynunk.⁵⁷

46) *István* (okt. 7.: *Seraphinus*): Az egyetlen eset, amikor a túszadók és az Amadé-fiak társaiként felsorolt nemesek névsorában közölt nevek alapvetően különböznek egymástól. Ha az „István” alak a helyes, akkor reménytelen vállalkozni az azonosításra. Ha viszont a „Szerafin” változatot fogadjuk el – amire az adhat alapot, hogy az október 7-i oklevélben pontosabb, pl. az apa nevét is tartalmazó, névalakok fordulnak elő –, akkor nagy valószínűséggel azonosítható a (gönc)ruszkai Bogomér fia Szerafin (Szerefel) Abaúj megyei birtokossal. Ennek részvételére az 1312. évi harcokban nincs adat. 1316 végén még élt, 1317-ben viszont már özvegyét említik, aki Bárca nembéli „Fekete” Miklós lánya volt.⁵⁸

47) *Mikó*: Azonosításakor több jelölés is felmerülhet. A legkevésbé az tűnik valószínűnek, hogy a keresett személy Bél nembéli Tamás fia Mikó ispánnal azonos, akinek Lack nevű fia utóbb Druget Fülöp jászói várnagya lett. Az már inkább elképzelhető, hogy Apc nembéli (Kécsi) Detk fia Mikórol van szó, aki rokonaival együtt az Amadé-fiak oldalán harcolt a rozgonyi csatában. E megoldás ellen viszont felhozható, hogy a Kécsiek közül már szerepelt egy túszadó (l. 31. sz.), s bár elképzelhető, hogy a rokonság egy további tagja is bekerült közéjük, mégis legalább ennyire indokolt lehet egy másik rokonságból való Mikóval számolni. Az utóbbi esetben a leginkább kézenfekvő megoldás a Bárca nembéli „Fekete” Miklós fiával, Mikóval való azonosítás. A Bárca nemzetség Abaúj megye tekintélyesebb rokonságai közé tartozott, s így szereplése a névsorban természetesnek tekinthető, a nemzetség távolmaradása ellenben feltűnő volna. Ez utóbbi megfontolás „Fekete” Miklós fia mellett szólhat, a rozgonyi szereplés viszont Apc nembéli Mikó javára billenti a mérleg nyelvét. Az azonosítás kérdését ily módon nyitva kell hagynunk.⁵⁹

A Kassának túszokat adók többsége, amint az eddig is világos volt, valójában Aba Amadé famíliájának tagja volt. Nyilvánvalóan nem sorolható közéjük azonban az oligarcha fia és unokája, valamint a névsorban őket követő Balassa-ősök sem: utóbbiakat politikai súlyuk és szereplésük alapján sokkal inkább tarthatjuk Amadé szövetségeseinek a kérdéses időszakban, semmint az oligarchának egyértelműen alárendelt helyzetben lévő szervienteknek.⁶⁰ Négyüket és a listán szereplő azonosítatlan személyeket leszámítva egy 39 nevet tartalmazó mintát kapunk, melynek alapján viszonylag árnyalt képet formálhatunk az ország északkeleti részét ellenőrzése alatt tartó Aba Amadé famíliájáról s azon keresztül hatalmáról.

57 1319: RDES II. N° 505., vö. *Györffy* I. 92.; 1273: RA II/2–3. 63–64.

58 *Györffy* I. 136–138. és 138–140.; 1316: AOKt IV. N° 371.; 1317: RDES II. N° 186., vö. még N° 515.

59 1323: AOKt VII. N° 580., 584.; 1324: AOKt VIII. N° 307., vö. *Engel*: Arch. I. 333.; 1327: AOKt XI. N° 337.; 1324: AOKt VIII. N° 205., vö. *Karácsonyi J.*: MNemz. 253–256.; 1312: AOKt III. N° 317.; 1315: AOKt IV. N° 13., 60., vö. *Karácsonyi J.*: MNemz. 139.; 1314: AOKt III. N° 752.; 1315: AOKt IV. N° 118.; 1327: AOKt XI. N° 39., vö. *Györffy* I. 64–67.

60 Kapcsolatuk eltérő értékelését l. *Kristó Gy.*: Csák Máté i. m. 79–80. és *Uő*: A rozgonyi i. m. 60–62.

Mindenekelőtt a túszadók területi eloszlását vesszük szemügyre. A 39 személy közül tizenhárman minősíthetők Abaúj, kilencen Zemplén és hatan Sáros megyei birtokosnak: ők adják a vizsgált familiárisi kör közel 72%-át. Ez egyértelműen arra vall, hogy az említett megyék tekinthetők Amadé territóriumába belső magjának még akkor is, ha Sárosban és Zemplénben jelentős birtokosok – így például a Baksa nem egyes ágai vagy Petenye fia Péter – sikerrel őrizték meg függetlenségüket vele szemben. Aligha véletlen, hogy Amadé halála után fiai lázadása éppen egy olyan támadással kezdődött, mely Baksa nembéli Tamás fia László zempléni ispán és Petenye fia Péter ellen irányult.⁶¹ Olybá tűnik tehát, hogy Amadé az elvileg őt uraló területet sem vonta maradéktalanul politikai ellenőrzése alá.

Feltűnő másfelől a listán a Borsod megyei birtokosok viszonylag nagy száma (a bizonyosan azonosítható négy személy valamivel több, mint 10%-ot képvisel). Ennek alapján okkal gyanítható, hogy a megyében lényegesen nagyobb lehetett Amadé befolyása, mint azt korábban feltételezték. Némileg meglepő ugyanakkor, hogy Ung megyéből, melynek ispánságát Amadé már IV. Lászlótól megkapta,⁶² csak ketten, Beregből pedig, amelyre a 14. század elején tette rá a kezét,⁶³ éppenséggel senki nem szerepel a listán. (Igaz, Bereg esetében a hiányérzetet enyhíti, hogy a Sáros megyeiek közé sorolt Aba nembéli Somsiak és az abaújiakként számításba vett Forróiak e megyében is birtokoltak.⁶⁴)

Tanulságos következtetésekre ad lehetőséget annak áttekintése, hogy miképpen foglaltak állást a túszadó familiárisok az Amadé-fiak lázadásával előállt kiélezett politikai helyzetben. A kérdés annál érdekesebb, mert az érintettek nyilvánvalóan Amadé szerviensei voltak, s nem fiaié, így hűségük eredetileg a már halott oligarchához kötötte őket. A familiaritás hangsúlyozottan személyes kapcsolatot létesített a *dominus* és szerviense között, s nem lévén örökletes, elvileg az utódokat egyik fél halála esetén sem kötelezte semmi a viszony fenntartására. Ha a *dominus* halála nem teremtett alapvetően új helyzetet a familiárisi kapcsolat létesítésekor fennállóhoz képest, nyilván kézenfekvő volt a szerviensek számára az utód elfogadása, s valóban ismeretes olyan példa, mely szerint a szerviensek halott ura fiára is kiterjeszti hűségét, jöllehet az személy szerint hátrányos rá nézve.⁶⁵

Esetünkben azonban alighanem másról van szó: a jelek szerint Amadé halála után nyomban megindult familiájának felbomlása. Feltehetően már az is ennek tudható be, hogy a túszadók névsorában nem szerepel az a Zsegrai Dános fia Miklós, aki pedig a korábbi években Amadé vezető familiárisainak egyikeként szepesi várnagyságot és alispánságot viselve szolgált. Távolmaradása azt sugallja, hogy Amadé halála után nyomban hűséget fogadott I. Károlynak, s vélhetően ezért maradhatott meg egy ideig szepesi várnagyságában.⁶⁶

61 Engel P.: Újraegyesítés i. m. 100.

62 1290: ÁUO XII. 496–498.

63 Györffy I. 524.

64 Az előző jegyzetben i. h. 523.

65 1299: ÁUO XII. 637–638.

66 Engel: Arch. I. 195. és 428–429.

A túsadó familiárisok azzal, hogy rászánták magukat e lépésre – ellentétben Dános fia Miklóssal –, elismerték ugyan uraikul Amadé fiait, ám ebből aligha lehet az Amadé-fiak melletti határozott elkötelezettségükre következtetni. Jó néhányuk esetében inkább a döntés elhalasztásáról lehetett szó: megpróbálták kivárni a konfliktus békés rendeződését. E magatartásra egyébként a szerződés is megadta nekik a lehetőséget azzal, hogy csak az egyezés be nem tartása esetén kötelezte őket az Amadé-fiak familiájának elhagyására. Az Amadé-fiak lázadása ily módon valóban új helyzetet teremtett a familiárisok számára, s jellemző módon nincs nagyságrendi különbség a Rozgonyánál a királyi seregben harcolók (9 fő, kb. 23%) és az Amadé-fiak oldalán kitartók (11 fő, kb. 28%) csoportjai között. A csatában elszenvedett vereség után az utóbbiak közül is többen (4 fő) Károly hűségére tértek, tovább siettetve ezzel az egykori Amadé-familia felmorzsolódásának folyamatát.

ATTILA ZSOLDOS

THE HOSTAGES OF KASSA

(A snapshot of Aba Amadé's familia in 1311)

In September 1311 the citizens of Kassa killed Aba Amadé, the powerful oligarch, who ruled the north-eastern parts of Hungary. During the political crisis which followed the incident, the commissaries of Charles I, king of Hungary mediated between the widow and the sons of the deceased oligarch and the city of Kassa. The charters in connection with the pact that followed the mediation include the names of the 47 people who gave hostages to Kassa as pledges of the peace. I had been clear enough for a long time that the names on the list were of the members of Aba Amadé's *familia* (i. e. they were noblemen in the service of the oligarch), but the identification of all the names had not been done before. This study identified them on the basis of the entire source-material of the period. (Out of the 47 names only 4 could not be identified without doubt.)

Due to the identification of the above mentioned people we now have a bigger knowledge of the territory controlled by Aba Amadé. It proved that the core of the territory were the counties of Abaúj, Sáros and Zemplén. However, it also turned out that Amadé's influence in the county of Borsod had been greater than supposed before. It was even possible to establish that Amadé's *familia* was soon dissolved after the death of the oligarch: when his sons breaking the peace treaty rebelled against the king, a many earlier hostages of Kassa fought on the king's side in the battle of Rozgony in 1312.